

Данищук Руслана Петрівна. «Фразеологічні одиниці з вербалізацією лексико-семантичного поля ЗДОРОВ'Я у сучасній німецькій мові».

Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - німецька, Івано-Франківськ, 2023.

Магістерська робота присвячена дослідженню поняття "концепт" та встановленню його ролі у структурі мовної системи. Розглянута взаємодія концептів та понять у формуванні мовної картини світу. Для успішного досягнення поставленої мети проаналізовано природу та взаємодію лексико-семантичних структур, зокрема лексико-семантичних полів, груп і концептосфер, у процесі формування концептів; визначено роль фразеології у вербалізації лексико-семантичних полів, особливості її вживання для вираження концептуальних структур. Також встановлено об'єкт дослідження фразеології, її дефініція та межі в рамках вербалізації лексико-семантичних полів; ознаки фразеологічної одиниці: стійкість, відтворюваність, ідіоматичність; розглянено основні ознаки фразеологічних одиниць, які роблять їх ефективними засобами вербалізації; фразеологізм як самостійний тип мовного знака і його роль у вираженні концептів; представлена класифікація фразеологічних одиниць, яка є ключовою для розуміння їх різноманітності та вживання у вербалізації лексико-семантичних полів.

Як результат, досліджено основні лексеми, які відображають концепт "здоров'я" у німецькій мові. Проаналізовано ядерні та периферійні складові лексико-семантичної групи та лексико-семантичного поля "здоров'я"; вивчено монолексемну вербалізацію концепту "здоров'я" через фразеологію; розглянута цілісна ідіоматична вербалізація концепту "здоров'я" у німецькій фразеології.

У цій роботі визначено джерела та критерії вибору текстового матеріалу для аналізу; надано огляд тематичних аспектів текстів, в яких використовуються фразеологічні одиниці з вербалізацією "здоров'я"; здійснено кількісний аналіз фразеологічних одиниць, визначено їх узуальність, okazionalnıst та arkhaychnıst у текстовому контексті.

Ключові слова: концепт, лексико-семантичні поля, фразеологія, вербалізація, лексико-семантичні одиниці, вербалізація, здоров'я

Danystschuk, Ruslana. «Phraseologische Einheiten mit der Verbalisierung des lexikalisch-semanticen Feldes Gesundheit in der deutschen Gegenwartssprache».

Diplomarbeit der zweiten Magisterstufe der Hochschulbildung. Mit den Manuskriptrechten. Fachrichtung 035 Philologie. Spezialisierung 035.043 Germanische Sprachen und Literaturen (Übersetzung inklusive), Hauptfach - Deutsch, Iwano-Frankiwnsk, 2023.

Die Masterarbeit widmet sich der Untersuchung des Konzepts und seiner Rolle im Sprachsystem. Es wird die Wechselwirkung von Konzepten und Begriffen bei der Bildung des Sprachweltbildes betrachtet. Um das Ziel zu erreichen, wurde die Natur und Interaktion lexikalisch-semanticer Strukturen analysiert, insbesondere lexikalisch-semanticer Felder, Gruppen und Konzeptosphären, bei der Bildung von Konzepten. Die Rolle der Phraseologie bei der Verbalisierung lexikalisch-semanticer Felder sowie ihre Besonderheiten bei der Ausdruck von konzeptuellen Strukturen wurden festgestellt. Das Forschungsobjekt der Phraseologie, ihre Definition und Grenzen im Rahmen der Verbalisierung von lexikalisch-semanticen Feldern wurden ebenfalls identifiziert. Die Eigenschaften einer phraseologischen Einheit, nämlich Stabilität, Reproduzierbarkeit und Idiomatik, wurden eingehend betrachtet, wodurch ihre Effektivität als Mittel der Verbalisierung hervorgehoben wurde. Der Phraseologismus als eigenständiger Typ von Sprachzeichen und seine Rolle bei der Darstellung von Konzepten wurden erläutert. Eine Klassifikation phraseologischer Einheiten wurde vorgestellt, die entscheidend ist für das Verständnis ihrer Vielfalt und Anwendung bei der Verbalisierung von lexikalisch-semanticen Feldern.

Als Ergebnis wurden die wichtigsten Lexeme, die das Konzept "Gesundheit" in der deutschen Sprache widerspiegeln, untersucht. Sowohl die nuklearen als auch

peripheren Bestandteile der lexikalisch-semanticen Gruppe und des lexikalisch-semanticen Feldes "Gesundheit" wurden analysiert. Die monolexemische Verbalisierung des Konzepts "Gesundheit" durch Phraseologie wurde untersucht, ebenso wie die ganzheitliche idiomatische Verbalisierung dieses Konzepts in der deutschen Phraseologie.

In dieser Arbeit wurden die Quellen und Kriterien für die Auswahl des Textmaterials für die Analyse bestimmt. Es wurde ein Überblick über thematische Aspekte von Texten gegeben, in denen phraseologische Einheiten mit der Verbalisierung von "Gesundheit" verwendet werden. Eine quantitative Analyse von phraseologischen Einheiten wurde durchgeführt, um ihre Häufigkeit, Gelegenheitsnutzung und archaische Verwendung im Kontext zu bestimmen.

Schlüsselwörter: Konzept, Lexikalisch-semantiche Felder, Phraseologie, Verbalisierung, Idiomatik, Gesundheit, deutsche Sprache.

Danyschuk, Ruslana. «Phraseological units with the verbalization of the lexical-semantic field Health in the modern German language».

Diploma thesis of the second Master degree of the higher education. With the rights of the manuscript. Field of study 035 Philology. Speciality 035.043 Germanic languages and literatures (translation included), major field - German, Ivano-Frankivsk, 2023.

The master's thesis is dedicated to exploring the concept of "concept" and establishing its role in the structure of the language system. The interaction between concepts and notions in the formation of the linguistic worldview is examined. To successfully achieve the set goal, the nature and interaction of lexico-semantic structures, including lexico-semantic fields, groups, and conceptospheres, in the process of forming concepts were analyzed. The role of phraseology in verbalizing lexico-semantic fields and its specific usage for expressing conceptual structures were determined. The object of study in phraseology, its definition, and boundaries within the verbalization of lexico-semantic fields were also established. The characteristics of a phraseological unit, including stability, reproducibility, and idiomaticity, were discussed, highlighting the main features that make them effective means of verbalization. The phraseologism as an independent type of linguistic sign and its role

in expressing concepts were explained. A classification of phraseological units, crucial for understanding their diversity and usage in the verbalization of lexico-semantic fields, was presented.

As a result, the main lexemes reflecting the concept of "health" in the German language were examined. The nuclear and peripheral components of the lexico-semantic group and the lexico-semantic field of "health" were analyzed. The monolexic verbalization of the concept of "health" through phraseology was studied, as well as the holistic idiomatic verbalization of this concept in German phraseology.

In this work, the sources and criteria for selecting textual material for analysis were defined. An overview of thematic aspects of texts that use phraseological units with the verbalization of "health" was provided. A quantitative analysis of phraseological units was conducted to determine their frequency, occasional usage, and archaic use in the textual context.

Keywords: concept, lexico-semantic fields, phraseology, verbalization, idiomaticity, health, German language.

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ І КОНЦЕПТОЛОГІЯ

1.1. Поняття концепту і концептосфери

1.2. Концепт і поняття

1.3. Лексико-семантичне поле, лексико-семантична група і концептосфера

1.4. Фразеологія як засіб вербалізації ЛСП

1.4.1. Дефініція і межі фразеології

1.4.2. Ознаки фразеологічної одиниці: стійкість, відтворюваність, ідіоматичність

1.4.3. Фразеологізм як особливий тип мовного знака

1.4.4. Класифікація фразеологічних одиниць

Висновки до розділу I

РОЗДІЛ II. ЛСП «ЗДОРОВ'Я» У ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ СКЛАДОВІЙ ЛЕКСИЧНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

2.1. Основні лексеми, що вербалізують ЛСП «ЗДОРОВ'Я»

2.2. Ядерні та периферійні складові ЛСГ та ЛСП «ЗДОРОВ'Я»

2.3. Монолексемна вербалізація ЛСП «ЗДОРОВ'Я» у німецькій фразеології

2.4. Цілісна ідіоматична ЛСП «ЗДОРОВ'Я» у німецькій фразеології

Висновки до розділу II

РОЗДІЛ III. ТЕКСТОВЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ ВЕРБАЛІЗАЦІЄЮ ЛСП «ЗДОРОВ'Я»

3.1. Джерела та критерії добору емпіричного матеріалу

3.2. Тематична характеристика аналізованих текстів

3.3. Кількісний аналіз емпіричного матеріалу. Узуальні, okazіональні, архаїзовані фразеологічні одиниці

Висновки до розділу III

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Актуальність теми дослідження Останніми роками спостерігається помітний інтерес до вивчення концептів і проводиться велика кількість досліджень на різноманітному матеріалі. Зокрема, проблеми мовної вербалізації та концептуалізації емоцій останнім часом інтенсивно вивчаються в межах когнітивної лінгвістики.

Предметом цього дослідження було обрано концепти, що розглядаються в руслі як психологічного, так і лінгвістичного підходу. Лінгвістичний підхід застосовується до опису фразеологізмів у мовній системі, тоді як психолінгвістичний - до вивчення функцій цих фразеологізмів та символів, що ототожнюються з ними у свідомості носіїв мови. Фразеологічні одиниці на позначення здоров'я широко використовуються для опису явищ, безпосередньо пов'язаних з реальністю людського існування.

Концепт "здоров'я" є одним з універсальних концептів у мовній картині світу багатьох країн. Питання здоров'я завжди привертало увагу людей і було неминучим і звичним джерелом занепокоєння.

Об'єктом дослідження є німецькі фразеологічні одиниці, що виражають концепт "здоров'я".

Предметом дослідження є структура та семантика німецьких фразеологічних одиниць на позначення концепту "здоров'я".

Мета дослідження полягає у виявленні лексико-семантичних властивостей фразеологічних одиниць на позначення концепту "здоров'я".

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання

- Проаналізувати лексико-семантичні властивості фразеологічних одиниць на позначення здоров'я;
- Визначити класифікацію фразеологічних одиниць на позначення здоров'я;
- проаналізувати контекстуальне вживання фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт "здоров'я»
- проаналізувати частотність фразеологізмів, пов'язаних зі здоров'ям.

Методи дослідження: фразеологічна ідентифікація та фразеологічна анотація; семантичний аналіз; компонентний аналіз; концептуальний аналіз; кількісний аналіз; корпусний аналіз.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні специфіки слова «здоров'я» Ці вирази мають лексико-семантичну складну та багатогранну структуру і пов'язані з емоціями, які є невід'ємною частиною людського буття.

Практична значущість дослідження полягає у вивченні частотності вживання та функціональної специфіки слова здоров'я.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних засад фразеології дозволяє встановити, що вона є багатоаспектною лінгвістичною дисципліною, і виявити її тісний зв'язок з концептологією. Зокрема, фразеологія вербалізує концептосферу, надаючи їй словесну форму.

Мова виступає носієм цінностей та історичного досвіду, а людина, як продуцент мови, категоризує світ через призму власного бачення та етносвідомості. Концепт є колективним знанням, згустком уявлень, знань, понять, емоцій та асоціацій.

Фразеологічний фонд концентрує історичну пам'ять народу, а концепт в свою чергу концентрує етносвідомість, виступаючи умовною ментальною

структурою. У фразеологічних одиницях співвідносяться мислення, дійсність та мова, відображаючи позитивне чи негативне відношення до об'єкта.

Фразеологізми є невід'ємною частиною мови, що передаються з покоління в покоління і відображають культурні та історичні особливості народу. Фразеологія збагачує мову, допомагаючи повніше висловлювати думку та надаючи засоби для найменування різних сторін дійсності.

Концепт - суперечливе та неоднозначне поняття, що включає психо-культурні аспекти та пов'язане з уявленнями та цінностями кожного народу. Концепт співвідноситься з лексико-семантичним полем та лексико-семантичними групами, що визначають семантичні відтінки мовних одиниць.

Фразеологізми, як невід'ємна частина мови, відіграють важливу роль у вираженні думки та сприйнятті світу. Вони традиційно передаються з покоління в покоління і відзначаються своєрідністю стилістичного використання, а їх значення не завжди виводиться зі значень окремих слів, що входять у склад цих виразів. Їх дослідження допомагають глибше розуміти природу мови та її взаємозв'язок із культурою та історією.

Вивчення лексичної системи мови у контексті ЛСП здоров'я у німецькій фразеології виявляє багатогранні аспекти, що надають висловлюванням про здоров'я не лише мовну форму, але й культурний та емоційний заряд. Основні лексеми, такі як "Gesundheit" (здоров'я), "Wohlbefinden" (благополуччя), "Fitness" (фітнес), є ключовими елементами, що точно передають загальний стан та важливі аспекти здоров'я.

Аналіз тексту вказує на значущість лексики, пов'язаної зі здоров'ям, у німецькій мові та суспільстві. Концепція "пацієнтоорієнтованості" та термін "Betriebliches Gesundheitsmanagement" відображають стратегічний підхід до надання якісної медичної допомоги та підтримки фізичного та психічного здоров'я в офіційному та корпоративному середовищі.

Слова та фрази, пов'язані зі здоров'ям, стають не лише мовним інструментом, але і важливим культурним кодом, відображаючи особливості ставлення та цінностей в німецькому суспільстві. Ретельний аналіз лексики виявляє глибокі цінності, такі як цілісний підхід до здоров'я, важливість

профілактики та лікування, а також постійну увагу до здоров'я та швидкого одужання.

Лексичні одиниці, обговорені в тексті, не лише відображають, але й формують культурні та мовні уявлення про здоров'я в німецькому суспільстві. Зростаюче значення здорового способу життя та підтримки працівників в оптимальних умовах праці свідчать про те, що ці лексичні елементи відіграють ключову роль у розмовах про політику охорони здоров'я, корпоративний менеджмент і наукові дослідження. Таким чином, слова стають не лише виразниками думок, але й рефлексорами глибоких цінностей та підходів до здоров'я в німецькому суспільстві.

У фразеології німецької мови, ядерні та периферійні складові ЛСГ та ЛСП здоров'я розширюють та уточнюють вирази та концепції здоров'я. Так, термін "Betriebliche Gesundheitsförderung" (підприємницька сприяльність здоров'ю) вказує не лише на фізичне, але й на психосоціальне здоров'я працівників у робочому середовищі.

Монолексемна вербалізація ЛСП здоров'я у фразеології дозволяє окремим словам стати частинами висловлення, яке виражає концепцію здоров'я у всій її багатогранності. Водночас, цілісна ідіоматична ЛСП здоров'я у німецькій фразеології додає ще більше емоційно-значущих виразів, які не тільки передають концепцію здоров'я, але й відображають культурні відтінки та цінності.

Тема вивчення фразеології ЛСП здоров'я в німецькій мові є ключовою для розуміння мовно-культурних аспектів. Ідіоми, виражаючи поняття про здоров'я, стають своєрідними мовними образами, які віддзеркалюють не лише фізичний, але й емоційний та соціокультурний аспекти ставлення до здоров'я. Дослідження цих лексичних одиниць сприяє глибшому розумінню культурних цінностей та уявлень, пов'язаних із здоров'ям у німецькому мовному просторі. Мова не лише транслює основні поняття та лексичні одиниці, але й віддзеркалює культурні відмінності у сприйнятті та вираженні здоров'я.

Дослідження монолінгвізації термінів, пов'язаних із здоров'ям, в німецькомовних висловлюваннях розкриває, як через мову передаються сприйняття та цінності здоров'я в німецькому суспільстві. Здоров'я, як

фундаментальне поняття, отримує свою власну мовну та культурну реалізацію в німецькій мові, і важливо вивчати, як мова формує і відтворює це поняття у культурному та мовному контексті.

Специфічні слова та фразеологічні вирази, такі як "Gesundheit" чи "Bleib gesund", що вживаються в певних контекстах, відтворюють турботу, побажання добробуту та прагнення до благополуччя. Вивчення цих виразів дозволяє глибше розуміти, як мова виражає уявлення про здоров'я та як це впливає на культурні установки та цінності в німецькому суспільстві.

Фразеологізми та ідіоми, пов'язані із здоров'ям, не просто відображають, але і формують глибокі культурні цінності та погляди на цей аспект життя в німецькому суспільстві. Таке вивчення допомагає розкрити тонкощі, за допомогою яких мова віддзеркалює культурні установки та цінності, що оточують здоров'я, найважливіший аспект людського існування.

Контекстуальне вживання фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт «здоров'я», глибоко вплетене в культурно-мовний контекст та відображає ставлення суспільства до цього важливого аспекту людського життя. Фразеологізми, пов'язані із здоров'ям, стають не тільки засобом комунікації, але і відзеркаленням цінностей, уявлень та важливих аспектів культури.

В контекстуальному вживанні фразеологічних одиниць, які вербалізують концепт "здоров'я", виявляється глибока взаємодія мови, культури та понять про фізичне та психічне благополуччя. Це викликає не лише розуміння, а й відчуття загального підходу суспільства до здоров'я, яке відображається у вживанні мови в різних сферах життя.

Досліджувані фразеологізми є не лише важливою складовою мовного багатства німецької мови, але й ключовим елементом культурного спадку. Вони збагачують комунікацію, дозволяючи точно та експресивно висловлювати думки та почуття. Розглянуті узуальні, okazіональні та архаїзовані фразеологізми вказують на різноманіття цього мовного явища в німецькій мові. Ці вислови не лише відображають культурні та історичні аспекти, але й надають мові виразності та глибини. Такий різноманітний фонд фразеологізмів свідчить про багатство та глибину німецької мовної традиції.

Дослідження, спрямоване на аналіз та моделювання структури концепту "здоров'я" у фразеологізмах німецької мови, представленого як системно впорядкований набір компонентів, виявило репрезентацію цього концепту в німецькомовному дискурсі та високий рівень його значущості, що свідчить про важливе місце, яке цей концепт займає в німецькомовній картині світу.

Важливою виявилася психо-культурна частина концептів, яка включає в себе образи, емоції та асоціації, і є одночасно мовною, концептуальною та культурною складовою. Лексико-семантичне поле та лексико-семантичні групи допомагають врегулювати структуру концепту, взаємодіючи з різними формами мовлення.

Проведений пошуковий аналіз за словниками підтвердив наявність 45 фразеологізмів, що виражають концепт "здоров'я". Все це свідчить про багатство та глибину німецької мовної традиції, а також про важливість вивчення фразеології для розуміння культурного контексту та сприяння точному вираженню думок та почуттів.

Ядро концепту «здоров'я» є водночас ядром лексико-семантичного поля «здоров'я». Для дослідження даних понять використовуються однакові лексичні засобами. Периферію навколо ядра «здоров'я» утворюють наступні лексико-семантичні групи: «везіння, удача», «відчуття емоції здоров'я», «здоров'я в наших руках», «сподівання на краще».

Ми розподілили досліджувані фразеологічні одиниці на фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення та фразеологічні вирази. Останні становлять найбільшу групу серед досліджуваних 45 фразеологізмів (70,5%). Цю групу утворюють прислів'я та приказки, крилаті вирази, сталі вигуківі та модальні вирази, афоризми.